

POSTANOWIENIE

Dnia 20 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Przemysław Kalinowski

SSN Paweł Wiliński

Protokolant Łukasz Biernacki

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej R. T.

w sprawie **G. K.**

w przedmiocie zwrotu kosztów obrony z wyboru

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 20 listopada 2020 r.,

kasacji wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego
na niekorzyść

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 22 czerwca 2018 r., sygn. akt II AKz (...),

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w Ś.

z dnia 29 maja 2018 r., sygn. akt III K (...),

**umarza postępowanie kasacyjne, a kosztami postępowania
kasacyjnego, w tym wydatkami obciąża Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 29 maja 2018 r., sygn. akt III K (...), Sąd Okręgowy w Ś. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz **G. K.**, występującego w sprawie z obrońcą z wyboru **adw. T. B.** z Kancelarii Adwokackiej w Ś., kwotę 43.590 zł. tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z wyboru oskarżonemu G.K. w postępowaniu przygotowawczym Prokuratury Okręgowej w Ś. (sygn. akt V Ds. (...)), na

rozprawach przed Sądem Okręgowym w Ś. (sygn. akt III K (...) oraz III K (...)) oraz na rozprawach przed Sądem Apelacyjnym w (...) (sygn. akt II AKa (...) oraz II AKa (...)).

Postanowienie powyższe zaskarżył Prokurator Okręgowy w Ś.. We wniesionym zażaleniu zarzucił:

I. „błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na treść zaskarżonego postanowienia, polegający na błędnym przyjęciu, że G. K. rzeczywiście poniósł w przedmiotowej sprawie koszty obrony z wyboru w kwocie 43.590,00 złotych, podczas gdy wnioskodawca okoliczności tej nie udowodnił;

II. obrazę przepisów prawa procesowego, która miała wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia a to przepisu art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k., art. 632 pkt 2 k.p.k. oraz § 15 ust. 3 pkt 1, 3 i 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 z późn.zm.) poprzez błędne przyjęcie, że zawnioskowana przez G. K. kwota 43.590,00 złotych - stanowiąca niemal sześciokrotność stawki minimalnej - jest wydatkiem uzasadnionym, podczas gdy:

a. wnioskodawca zażądał przyznania kosztów za udział obrońcy w większej ilości rozpraw przed Sądem I instancji, niż faktycznie odbyły się w tej sprawie,

b. uwzględniając faktyczny nakład pracy i postawę procesową obrońcy w sprawie oraz stopień jej złożoności podmiotowo - przedmiotowej oraz wysokość przyznanych w niższej kwocie wydatków z tytułu obrony drugiemu z oskarżonych, a także stawki za świadczenie usług obrony na lokalnym rynku, kwota wynagrodzenia obrońcy w wysokości 43.590,00 złotych w świetle zasad doświadczenia życiowego jest rażąco wysoka i z tego względu niezasadna,

c. wnioskodawca zażądał pokrycia także naliczonego podatku od towarów i usług, mimo, że zwrot takiego wydatku z tytułu świadczenia usługi obrony z wyboru nie jest przewidziany przepisami rozporządzeń w sprawie opłat za czynności adwokackie i w związku z tym nie przysługuje”.

W oparciu o te zarzuty skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez nieuwzględnienie wniosku G. K. o zwrot uzasadnionych wydatków z tytułu ustanowienia w sprawie obrońcy.

Po rozpoznaniu zażalenia Sąd Apelacyjny w (...), postanowieniem z dnia 22 czerwca 2018 r., sygn. akt II AKz (...), zaskarżone postanowienie utrzymał w mocy.

Kasację od powołanego orzeczenia Sądu odwoławczego wniósł w dniu 12 czerwca 2019 r. – na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. – Minister Sprawiedliwości - Prokurator Generalny, zaskarżając postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) w całości. W kasacji zarzucił:

1. „rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisów prawa procesowego - art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. i art. 98 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k., polegające na przeprowadzeniu nienależytej kontroli odwoławczej zarzutu obrazy przepisów art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k., art. 632 pkt 2 k.p.k. oraz § 15 ust. 3 pkt 1, 3 i 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 z późn. zm.). w następstwie czego doszło do wyrażenia błędnego poglądu, iż uiszczony przez oskarżonego podatek VAT związany z zawarciem umowy o usługi adwokackie w postaci obrony z wyboru, jest wydatkiem mającym charakter uzasadniony w rozumieniu przepisu art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. i w sytuacji przewidzianej w art. 632 pkt 2 k.p.k. wchodzi w skład kosztów procesu ponoszonych przez Skarb Państwa, o ile łączna wysokość tak ukształtowanych wydatków poniesionych przez oskarżonego z tytułu pomocy prawnej z wyboru nie przekroczy sześciokrotności stawki minimalnej określonej w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800, z późn. zm.);
2. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. i art. 98 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k., poprzez nierozpoznanie zarzutu obrazy przepisów art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k., art. 632 pkt 2 k.p.k. oraz § 15 ust. 3 pkt 1, 3 i 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 z późn. zm.) w części dotyczącej kwestii zasądzenia na rzecz G. K. od Skarbu Państwa kosztów wynagrodzenia za udział obrońcy w większej liczbie rozpraw przed Sądem I instancji, niż faktycznie się odbyły”.

Przy tak sformułowanych zarzutach autor kasacji wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu

pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ś..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniesiona na niekorzyść oskarżonego kasacja nie mogła zostać rozpoznana.

Wprawdzie w chwili jej złożenia, na podstawie art. 521 § 1 k.p.k., w dniu 12 czerwca 2019 r. była ona prawnie dopuszczalna, gdyż dotyczyła prawomocnego orzeczenia sądu kończącego postępowanie (tu: w przedmiocie rozstrzygnięcia o kosztach ustanowienia przez oskarżonego obrońcy z wyboru w toku prowadzonego przeciwko niemu postępowania karnego) i wniesiona została z zachowaniem terminu określonego w art. 524 § 3 k.p.k., rzecz jednak w tym, że wobec okoliczności, które ujawniły się po jej wniesieniu, rozpoznanie nadzwyczajnego środka zaskarżenia stało się bezprzedmiotowe.

Przypomnieć należy, że podstawą faktyczną dochodzonego przez oskarżonego G. K. roszczenia był zapadły w stosunku do niego, utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 marca 2018 r., sygn. akt II AKa (...), prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 31 października 2017 r., sygn. akt III K (...), którym to orzeczeniem został on uniewinniony od zarzutu popełnienia czynu określonego w art. 158 § 3 k.k. i art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Jednocześnie w wyroku tym Skarb Państwa obciążony został kosztami procesu.

Podstawę prawną rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku złożonego w imieniu oskarżonego w dniu 10 maja 2018 r. przez jego obrońcę adw. T. B. stanowiły przepisy art. 632 pkt 2 k.p.k. (w razie uniewinnienia oskarżonego koszty procesu ponosi w sprawach z oskarżenia publicznego Skarb Państwa) oraz art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. (do kosztów procesu należą uzasadnione wydatki stron, w tym z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy).

Wskazany powyżej stan faktyczny uległ wszelako zmianie. Nastąpiło to w dniu 24 września 2019 r., kiedy to Sąd Najwyższy wydanym w tym dniu – pod sygn. V KK (...) – wyrokiem, w uwzględnieniu kasacji wniesionej przez Prokuratora Okręgowego w Ś. na niekorzyść oskarżonego G. K. oraz drugiego z oskarżonych w tej sprawie P. H., uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 marca 2018 r., sygn. akt II AKa (...) i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania temu Sądowi w postępowaniu odwoławczym.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 10 marca 2020 r., sygn. akt II AKa (...), uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 31 października 2017 r., sygn. akt III K (...), w odniesieniu do G. K. i sprawę tego oskarżonego przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Postępowanie pierwszoinstancyjne w tym zakresie do chwili obecnej nie zostało zakończone.

Oczywiste jest, wobec wskazanych wyżej zaszłości, że na chwilę obecną odpowiedzialność karna oskarżonego G. K. za zarzucony mu czyn pozostaje kwestią otwartą.

Jednocześnie w obrocie prawnym w odniesieniu do osoby oskarżonego przestał funkcjonować prawomocny wyrok uniewinniający, a w konsekwencji również zawarte w nim rozstrzygnięcie co do obciążenia Skarbu Państwa kosztami procesu w oparciu o przepis art. 632 pkt 2 k.p.k.

Nie ulega też wątpliwości, że wydane w tej sprawie – na podstawie art. 626 § 2 k.p.k. – postanowienie dotyczące orzeczenia o wysokości należnych oskarżonemu uzasadnionych wydatków z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy (art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k.) miało charakter akcesoryjny wobec zasadniczego orzeczenia – wyroku uniewinniającego i zawartego w nim rozstrzygnięcia o obciążeniu Skarbu Państwa kosztami procesu. Postanowienie to, utrzymane w mocy zaskarżonym kasacją Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...), określało wyłącznie wysokość należnych oskarżonemu wydatków, ponieważ kwestia faktycznej i materialnorawnej podstawy dochodzonego roszczenia została przesądzona we wcześniejszym orzeczeniu merytorycznym.

Skoro więc przestało funkcjonować w obrocie prawnym orzeczenie kończące postępowania, o którym mowa w art. 626 § 1 k.p.k., to również postanowienie wydane na podstawie art. 626 § 2 k.p.k., jako mające wyłącznie charakter akcesoryjny w stosunku do pierwotnego orzeczenia, utraciło swój byt prawny. W efekcie w aktualnym stanie procesowym tej sprawy przestał istnieć substrat zaskarżenia.

Ujawniona w toku postępowania kasacyjnego sytuacja skutkuje natomiast niewątpliwie powstaniem po stronie Skarbu Państwa roszczenia o zwrot

nienależnego świadczenia w oparciu o przepis art. 410 § 2 k.c. (bezpodstawne wzbogacenie). Jest to w tym wypadku kondykcja polegająca na odpadnięciu podstawy prawnej świadczenia. Pierwotne świadczenie miało bowiem podstawę prawną (w prawomocnym wyroku uniewinniającym oraz zawartym w nim orzeczeniu o obciążeniu Skarbu Państwa kosztami procesu). Podstawa ta odpadła jednak (po spełnieniu świadczenia) na skutek uchylenia przez Sąd Najwyższy wyroku uniewinniającego.

Uwzględniając powyższe, a więc brak przedmiotu zaskarżenia, postępowanie kasacyjne należało umorzyć, a jego kosztami, w tym wydatkami, stosownie do treści art. 638 k.p.k., obciążyć Skarb Państwa.